

Kalkhoudende oligo-mesotrofe wateren met benthische *Chara* spp. vegetaties (H3140)

Verkorte naam: kranwierwateren

1. Status

Habitatrichtlijn Bijlage I (inwerkingtreding 1994)

2. Kenschets

Beschrijving: Dit habitattype omvat kranwierbegroeiingen in meren en plassen. Het water is helder, voedselarm tot matig voedselrijk en onvervuild. Doorgaans is het basenrijk. De begroeiing bestaat uit ondergedoken waterplanten met fijne bladeren.

De kranwierbegroeiingen behoren in ons land tot twee groepen van plantengemeenschappen. De ene groep (van het verbond *Nitellion flexilis*) is gebonden aan voedselarme, zwak gebufferde wateren met een zandige bodem. Het zijn over het algemeen vennen of sloten. De andere groep van gemeenschappen (van het verbond *Charion fragilis*) komt voor in matig voedselrijke meren en veenplassen.

Kranwierbegroeiingen van voedselrijkere situaties worden niet tot dit habitattype gerekend. In de duinen worden plassen met kranwier-begroeiingen gerekend tot habitattype H2190 vochtige duinvalleien.

De begroeiingen van het verbond *Nitellion flexilis* vormen meestal een mozaïek met venbegroeiingen van habitattype H3110 zeer zwak gebufferde vennen of H3130 zwak gebufferde vennen. In die gevallen worden de kranwierbegroeiingen als onderdeel van het ven-habitattype opgevat. Als zelfstandige begroeiingen zijn ze zeldzaam. De gemeenschappen zijn bovendien klein van omvang en met name aanwezig in sloten. Dus, hoewel dit habitattype begroeiingen van twee verbonden omvat, is het niet zinvol binnen dit habitattype subtypen te onderscheiden.

Vegetatietypen:

Goed: Begroeiingen die worden gerekend tot de associaties *Nitelletum translucentis* (4Aa1; voor zover niet in mozaïek met gemeenschappen van de *Littorelletea*), *Nitellopsidetum obtusae* (4Ba1), *Charetum hispidae* (4Ba2), *Charetum asperae* (4Ba3) of *Charetum canescentis* (4Ca1).

Code habitat (sub)type	Code	Vegetatietypen	Represen-tativiteit	Voor-waarde
3140	04Aa01	<i>Nitelletum translucentis</i>	goed	2
3140	04Ba01	<i>Nitellopsidetum obtusae</i>	goed	
3140	04Ba02	<i>Charetum hispidae</i>	goed	
3140	04Ba03	<i>Charetum asperae</i>	goed	
3140	04CA01	<i>Charetum canescentis</i>	goed	

Relatief belang in Europa: zeer groot

Het habitattype is in Europa wijd verspreid. De plantengemeenschappen die in ons land binnen dit habitattype voorkomen, zijn echter in West-Europa vrijwel beperkt tot de Noordwest-Europese laagvlakte. Bovendien behoren de grote plassen en meren met kranwieren van ons land tot de grootste vindplaatsen van het habitattype in Europa. Ook is de soortenrijkdom van de kranwierbegroeiingen in ons land hoog. De helft van de ruim 40 kranwiersoorten die in Europa te vinden zijn, komt in ons land voor. Vanwege deze soortenrijkdom en de grote oppervlakte van kranwierbegroeiingen draagt Nederland een grote verantwoordelijkheid voor dit habitattype.

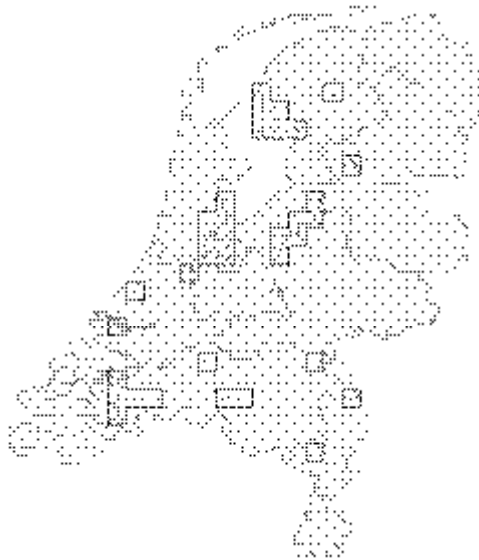
3. Kwaliteit

Kenmerken van een goede structuur en functie:

- Helder water (doorzicht is tenminste de helft van de diepte);
- Dominantie van ondergedoken waterplanten met fijne bladeren;
- Goede waterkwaliteit (onvervuild, niet te hoog fosfaatgehalte);
- pH > 6.0;
- Aaneengesloten oppervlakte van het type bedraagt tenminste 100 m² of 1 ha;
- Bedekking bodemoppervlak tenminste een derde en een dergelijke bedekking over tenminste 70 % van het waterlichaam

4. Bijdrage van de gebieden

Huidige verspreiding en voorkomen binnen Nederland: Het habitatype komt voor in grote delen van het laaggelegen (holocene) deel van Nederland, in het bijzonder in de laagveengebieden en zeekleigebieden (inclusief IJsselmeergebied). In Nederland wordt het habitatype tegenwoordig vooral aangetroffen in het IJsselmeer en de randmeren. Daarbuiten komt het type verspreid voor in de laagveengebieden van Utrecht, Holland, Noordwest-Overijssel en Friesland. De belangrijkste regio voor sloten met kranwiergemeenschappen (*Nitellion*) zijn de kwelgebieden in de 'Naad van Brabant'. Dit is de overgang tussen de hogere zandgronden van het Kempisch plateau en het Maasdal.

Verspreidingskaart kranwierwateren

Huidig voorkomen en Natura 2000: Het type heeft haar zwaartepunt in het IJsselmeergebied inclusief randmeren en het laagveengebied. De belangrijkste voorbeelden in het IJsselmeergebied zijn Veluwerandmeren (76) (met circa 3500 ha in 2001) en Markermeer en IJmeer (73) (deelgebieden Gouwzee en kustzone Muiden, met 85% van de oppervlakte sterkranswier). Het habitatype komt ook voor in het Natura 2000 gebied IJsselmeer (72) (daar tussen Kornwerd en Workum). In de laagveengebieden komt het type voor in Naardermeer (94), Oostelijke Vechtplassen (95), Wieden (35), Weerribben (34), Nieuwkoopse Plassen & De Haeck (103), Botshol (83) en Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske (92) en, in de 'Naad van Brabant', in Langstraat (130) en Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek (132). Daarnaast komt het type voor in Sarsven en De Banen (146).

H3140 kranwierwateren: relatieve bijdrage van Natura 2000 gebieden

Natura 2000 gebied	Huidige rel. bijdrage (1)	Potentiele rel. bijdrage (2)	Argumentatie (1) of (2)
Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	++	++	(1) Bijzondere kwaliteit
Langstraat	++	++	(1) Bijzondere kwaliteit
Markermeer & IJmeer	++	++	(1) Opp. >15% goede kwaliteit
Naardermeer	++	++	(1) Bijzondere kwaliteit
Veluwerandmeren	++	++	(1) Opp. >15% goede kwaliteit
Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	++	++	(1) Bijzondere kwaliteit
Botshol	+	+	(1) Opp. 2-15%
IJsselmeer	+	+	(1) Opp. 2-15%
Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	+	+	(1) Opp. < 2% goede kwaliteit
Oostelijke Vechtпlassen	+	+	(1) Opp. 2-15%
Sarsven en De Banen	+	+	(1) Opp. < 2% goede kwaliteit
Weerribben	+	+	(1) Opp. < 2% goede kwaliteit
Wieden	+	++	(1) Opp. < 2% goede kwaliteit (2) ontwikkeling van goed naar bijzondere kwaliteit

5. Beoordeling landelijke staat van instandhouding

Trends: Kranwierien kunnen plotseling verschijnen en zich snel uitbreiden in nieuw gevormde wateren. De begroeiingen kunnen onder geschikte omstandigheden langdurig standhouden. Het habitatype is na 1950 op vrijwel alle plaatsen in laagveenпlassen geleidelijk achteruit gegaan in oppervlakte. Dat was een gevolg van verslechtering van de waterkwaliteit, waterpeilverlagingen en vertroebeling van het water, o.a. door inlaat van gebiedsvreemd water en waterrecreatie. Het dieptepunt bereikte dit habitatype tussen 1970 en 1990.

Daarna trad een sterke verbetering op van de waterkwaliteit (door defosfatisering) en de helderheid van het water (door wegvangen van witvis). Kranwierbegroeiingen keerden op diverse locaties terug. Op enkele plaatsen in het IJsselmeergebied ontwikkelden zich nieuwe begroeiingen die vele vierkante kilometers gingen omvatten. Rond 2000 had de oppervlakte aan kranwierbegroeiingen de grootste omvang. Momenteel gaan de begroeiingen hier geleidelijk achteruit.

In grote delen van diverse laagveenпlassen, zoals het Naardermeer en Botshol, zijn de kranwierbegroeiingen weer teruggekeerd. Ook daar nemen de begroeiingen nu geleidelijk af in omvang. Op de hogere zandgronden zijn wateren met kranwierbegroeiingen (*Nitellion flexilis*) altijd zeldzaam geweest. Door eutrofiëring, verzuring en vertroebeling waren ze vaak weinig stabiel. Als gevolg van de in vennen toegepaste herstelmaatregelen zijn kranwierbegroeiingen op verschillende plaatsen in vennen terug gekeerd. Die tellen hier niet mee – ze worden beschouwd als onderdeel van habitatype H3110 of H3130.

Recente ontwikkelingen: In de periode 1994-2004 is het type qua verspreiding en oppervlakte vooruitgegaan, al is de trend de laatste paar jaar licht negatief.

Beoordelingsaspect natuurlijk verspreidingsgebied: gunstig

Rond 1990 waren veel kranwierbegroeiingen nagenoeg verdwenen, maar op sommige plaatsen was het herstel al ingezet (o.a. Gouwzee en IJmeer). Daarna is de verspreiding dermate vooruitgegaan dat het habitatype momenteel in een gunstige staat verkeert.

Beoordelingsaspect oppervlakte: matig ongunstig

Sinds de jaren 1990 is herstel opgetreden, waarbij rond 2000 vele vierkante kilometers werden ingenomen.

Beoordelingsaspect kwaliteit: matig ongunstig

1. Typische soorten: Alhoewel een deel van de soorten erg zeldzaam is, verkeert momenteel meer dan 85% van de typische soorten in een gunstige staat.

2. Structuur en functie: Voor zover bekend waren de bedekkingen van de kranswier-begroeiingen in de laatste jaren alleen in het Veluwemeer zo hoog dat ze de grenswaarden voor een duurzame situatie overstegen (zie ecologische vereisten). De kranswier-begroeiingen hebben er echter steeds meer te lijden onder vertroebeling door waterturbulentie (door waterrecreatie en scheepvaart). In de meeste laagveengebieden is de waterkwaliteit onvoldoende (te voedselrijk, te troebel) voor duurzaam behoud van kranswier-begroeiingen.

Beoordelingsaspect toekomstperspectief: zeer ongunstig

De kansen op duurzaam behoud van het habitatype zijn niet erg duidelijk. In het Veluwemeer treedt geleidelijk een verslechtering van de situatie op, waarschijnlijk door toenemende vertroebeling van het water. De invoering van de Kader Richtlijn Water biedt perspectief voor het verbeteren van de hydrologische condities van dit habitatype, maar het is nog de vraag in hoeverre de doelen hiervan gehaald gaan worden.

Definitie gunstige staat van instandhouding: Voor een gunstige staat van instandhouding is een verspreiding vereist over tenminste Zuid-Nederland, Oost-Nederland, het IJsselmeergebied, het Hollands-Utrechtse laagveengebied, Noordwest Overijssel/Friesland en de Naad van Brabant. Het totale habitatype dient over een oppervlakte van minimaal 3000 ha²⁸ voor te komen (externe bedekking). Daarvan hoort tenminste 500 ha uit sterkranswier-vegetatie te bestaan. In tenminste vijf meren of plassen dient de oppervlakte meer dan 70% van het bodemoppervlak te bedekken.

Oordeel: zeer ongunstig

Aspect	1994	2004
Verspreiding	matig ongunstig	gunstig
Oppervlakte	matig ongunstig	matig ongunstig
Kwaliteit	matig ongunstig	matig ongunstig
Toekomstperspectief	matig ongunstig	zeer ongunstig
Beoordeling Svl	matig ongunstig	zeer ongunstig

6. Bronnen

- Heinis, F. , C.R.J. Goderie & J.G. Baretta-Bekker (2004) Concept Referentiewaarden Algemene fysische-chemische kwaliteitselementen KRW typen. Achtergronddocument.
- Higler, L.W.G. (2000) Natuurlijke levensgemeenschappen van de Nederlandse binnenwateren deel 7, Laagveenwateren. Achtergronddocument bij het 'handboek natuurdoeltypen in Nederland', Rapport EC-LNV AS-07
- Molen, D.T. van der (2000) Natuurlijke levensgemeenschappen van de Nederlandse binnenwateren deel 9, Rijkswateren. Achtergronddocument bij het 'handboek natuurdoeltypen in Nederland', Rapport EC-LNV AS-09

²⁸ Dit is circa 70% van de optimale situatie in alleen het IJsselmeer in 2001.